

УДК 342.72/.73

DOI <https://doi.org/10.32782/2409-4544/2021-2/9>

ХАРАКТЕРИСТИКА ОКРЕМИХ ПРИНЦИПІВ ПОВОДЖЕННЯ З ОСОБАМИ, ЯКІ ЗНАХОДЯТЬСЯ В МІСЦЯХ ТИМЧАСОВОГО ТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Король Михайло Олексійович,

кандидат юридичних наук,

старший викладач кафедри адміністративної діяльності

Національної академії Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького

ORCID ID: 0000-0002-2088-6959

У статті з'ясовано вплив окремих принципів поведження з особами, які перебувають у місцях тимчасового тримання Державної прикордонної служби України, на дотримання їхніх прав посадовими особами прикордонного відомства. Проведено аналіз міжнародного законодавства, що врегульовує права осіб, які перебувають у місцях тимчасового тримання Державної прикордонної служби України, та з'ясовано, що його можна поділити на те, що закріплює основні обов'язкові міжнародні норми, та те, що містить основні принципи та правила. Констатується, що Україна ратифікувала більшість міжнародних документів із прав людини, значна частина з яких містять заборони на катування й інші нелюдські види поведження під час застосування затримання та тримання, більшість із закріплених у міжнародних документах принципів відображено у відомчій нормативно-правовій базі, що стосується питань тримання осіб в Державній прикордонній службі України. Серед принципів, на яких ґрунтується функціонування місць тимчасового тримання Державної прикордонної служби України, особливе місце належить принципам: гуманного поведження і поваги до людської гідності, суворого дотримання законності, роз'яснення прав затриманій особі та порядку їх реалізації, надання допомоги фахівця у сфері права, належного процесуального оформлення відповідних процедур, надання перекладача, повідомлення рідних, інші закріплені стандарти поведження із затриманими особами. Наголошено, що запровадження відповідних принципів у практику діяльності Державної прикордонної служби України свідчить про правильність обраного напряму реформування заходів процесуального примусу, що застосовуються цим елементом механізму держави, за якого на перше місце поставлено інтереси людини, які є пріоритетом в оперативно-службовій діяльності прикордонного відомства загалом, кожного військовослужбовця та працівника підрозділів тримання. Вказано, що система професійної підготовки та підвищення їхніх знань і навичок у сфері міжнародних і європейських стандартів прав людини потребує подальшого вдосконалення.

Ключові слова: затримання, місця тимчасового тримання, права людини, гарантії, принципи, Державна прикордонна служба України.

Korol Myhailo. Characteristics of certain principles of treatment of persons in detention facilities of the State Border Guard Service of Ukraine

The article clarifies the influence of certain principles of treatment for persons who are located in detention facilities of the State Border Guard Service of Ukraine; on the observance of their rights by officials of the border agency. The international legislation governing the rights of persons in detention facilities of the State Border Guard Service of Ukraine is analyzed and found out that it can be divided into norms which are established in international basic mandatory and that, which contains the basic principles and rules. It is stated that Ukraine has ratified most of international human rights instruments, a lot of contains prohibitions on torture and other inhuman treatment in arrest and detention, and most of the principles enshrined in international instruments and are reflected in the departmental legal framework, which concerns the detention of persons in the State Border Guard Service of Ukraine. Among the principles on which the functioning of detention facilities of the State Border Guard Service of Ukraine is based, the following principles occupy a special place: human treatment and respect for human dignity, strict observance of law, clarification of detainee's rights and implementation, assistance in law, proper procedural design of relevant procedures,

granting an interpreter, notification of relatives and other established standards of treatment of detained persons. It is emphasized that the introduction of relevant principles in the practice of the State Border Guard Service of Ukraine indicates the correctness of the chosen direction of reforming coercive measures applied by this element of the state mechanism, which prioritizes human interests that are a priority in operational and service activities in general, every serviceman and employee in detention units. It is stated that the system of professional training and improvement of their knowledge and skills in the field of international and European human rights standards needs to be further improved.

Key words: *detention, detention facilities, human rights, guarantees, principles, State Border Guard Service of Ukraine.*

Постановка проблеми. Розвиток інститутів демократичного суспільства в Україні та демократизаційні процеси вносять суттєві зміни в усі сфера суспільного життя України. Не є винятком стандарти діяльності правоохоронних органів, а саме Державної прикордонної служби України (далі – Держприкордонслужба), під час забезпечення належного поводження з особами, які перебувають у її місцях тимчасового тримання. Так, у 2020 р. в місця тимчасового тримання органів та підрозділів охорони державного кордону було поміщено 1 489 осіб (734 особи – до трьох діб, 755 осіб трималися понад три доби) [1]. Перевірки, що здійснюються різними моніторинговими організаціями, стандартів дотримання прав людини в цих підрозділах дозволяють оптимістично сприймати стан справ у сфері тримання органів та підрозділів охорони державного кордону. Водночас дослідження вимог міжнародних нормативно-правових актів, що закріплюють основні принципи забезпечення прав особи, яка перебуває в підрозділах тримання прикордонного відомства, а також практики такої діяльності, є необхідними й актуальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У дослідження, що стосуються забезпечення прав людини, значний внесок зробили О.Ф. Андрійко, Н.І. Карпачова, А.М. Колодій, О.І. Наливайко, А.Ю. Олійник, В.Ф. Погорілко, М.П. Рабінюк, О.Ф. Фрицький, Ю.С. Шемшученко й інші. У наукових працях В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Є.Є. Додіна, О.В. Кузьменко, Ю.П. Битяка, І.П. Голосніченко, В.К. Колпакова, А.Т. Комзюка й інших були розглянуті різні аспекти адміністративного затримання та тримання особи. Окремі питання затримання осіб за міграційні правопорушення розглядали Н.П. Бортник, С.Ф. Константінов, В.І. Олефір, С.О. Мосьондз,

Д.Б. Муратова, В.М. Снігур. Функціонування інституту тримання в діяльності Держприкордонслужби досліджували В.Л. Зьолка, Ю.Б. Курилюк, Р.М. Ляшук, Б.М. Марченко, М.М. Михеєнко, А.Ф. Мота, Г.О. Пономаренко, Л.В. Серватюк. Однак праці більшості науковців не містять комплексного аналізу проблем забезпечення прав людини в контексті вдосконалення діяльності підрозділів тримання Держприкордонслужби.

Формулювання цілей. Метою дослідження є з'ясування сутності окремих, закріплених у міжнародних нормативно-правових документах, принципів поводження з особами, які перебувають у місцях тимчасового тримання Держприкордонслужби.

Виклад основного матеріалу. З метою належного врегулювання процесуальних аспектів інституту тримання значний інтерес у громадян і правозахисних організацій викликає дотримання міжнародно-правових стандартів щодо захисту прав і свобод осіб, які піддаються таким заходам. Це зумовлює необхідність переосмислення усталених підходів до раніше виробленого механізму захисту прав і свобод затриманого. Окрім того, як слушно зазначив В.В. Назаров, затриманий позбавляється свободи пересування, можливості спілкування з іншими людьми, можливості розпоряджатися майном, страждає його фізична і моральна недоторканність, він зазнає інших численних незручностей, що пов'язані з побутом, проживанням, медичним обслуговуванням [2, с. 67].

У результаті проведеного аналізу міжнародного права у сфері дотримання прав осіб, які перебувають у місцях тимчасового тримання Держприкордонслужби, його можна поділити на те, що закріплює основні обов'язкові міжнародні норми, та те, що містить основні принципи та правила.

До міжнародних нормативно-правових актів, що закріплюють основні обов'язкові міжнародні норми, можна віднести Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р.; Конвенцію ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання 1984 р.; Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 р.; Конвенцію про права дитини 1989 р.; Європейську конвенцію про захист основних прав і свобод 1950 р.; Європейську конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських та таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання 1987 р. тощо.

Можемо стверджувати, що основні обов'язкові міжнародні норми, що встановлюють основні принципи та правила, містяться в Загальній декларації прав людини 1948 р.; Мінімальних стандартах та правилах поводження з ув'язненими 1957 та 1977 рр.; Основних принципах поводження з в'язнями 1990 р.; Зводі принципів захисту всіх осіб, що заарештовуються або затримуються будь-яким способом, 1988 р.; Мінімальних стандартних правилах ООН щодо заходів, які не пов'язані з ув'язненням (Токійські правила) 1990 р. тощо. Як ми бачимо, перелік міжнародних нормативно-правових актів з питань, що застосовуються у сфері тримання, досить великий, усі вони спрямовані на закріплення статусу кожної особи, що перебуває в місцях тимчасового тримання, як особи, яка через свої біологічні та соціальні якості є повноцінним та свідомим індивідом.

Комітет проти катувань приділяє особливу увагу трьом правам тих осіб, яких затримали: праву особи повідомити про факт свого затримання третю сторону за власним вибором (члена родини, консульство); праву доступу до адвоката; праву вимагати медичного обстеження лікарем за власним вибором (додатково до медичного обстеження, яке здійснюється лікарем, що його запросили правоохоронні органи). Комітет уважає, що ці права є трьома основними гарантіями проти жорстокого поводження із затриманими особами, вони мають застосуватися від початку затримання, незалежно від того, як таке затримання визначається у від-

повідній правовій системі (затримання, арешттощо) [3, с. 12].

За результатами доповіді Комітету із правових питань у 1988 р. Резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй було затверджено «Звід принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню або ув'язненню в будь-якій формі» [4]. У ньому містяться детальні рекомендації щодо захисту осіб, до яких застосовуються будь-які форми затримання і тримання. Фактично, даний Звід ототожнює поняття арешту, затримання й ув'язнення з погляду прав людини за ознакою обмеження свободи вільного пересування особи та її інших прав і свобод. Отже, під «затриманою особою» розуміють будь-яку особу, позбавлену особистої свободи не в результаті засудження за вчинення правопорушення.

У діяльності правоохоронних органів, правозахисних організацій закріплені принципи розглядаються як найбільш чітко сформульовані правила поведінки з особами під час як затримання, так і тримання. Варто зазначити, що дотримання принципів, що будуть нижче проаналізовані, відіграє значну роль у загальній системі гарантування прав та свобод затриманих осіб, а в підсумку вплине на правомірність застосування до особи затримання та поміщення її до місць тимчасового тримання Держприкордонслужби.

Так, перший принцип закріплює положення про те, що всі особи, щодо яких застосовано затримання чи ув'язнення в будь-якій формі, мають право на гуманне поводження і повагу до людської гідності. В українському законодавстві цей принцип закріплений у ст. 28 Конституції України, яка затверджує невідчужуваність права на людську гідність [5].

Людська гідність є однією з фундаментальних підстав для прав людини. Часто людина не може визначити, чи справді мало місце порушення прав людини, однак почуває себе приниженою. Принизливим для людської гідності є не лише фізичне, а й психологічне насильство. Принизливим є і застосування неспіврозмірної сили в ситуаціях, коли відсутня безпосередня загроза уповноваженій посадовій особі або на очах інших осіб із метою принизити, підкорити своїй волі там, де така поведінка

не викликана необхідністю виконання тих чи інших службових дій. Що стосується діяльності Держприкордонслужби, то тут важливе місце належить питанням недопущення дискримінаційних проявів під час здійснення оперативно-службової діяльності відомством, оскільки затримані іноземці чи особи без громадянства можуть бути іншої раси, віросповідання тощо.

Наступний принцип вказує на те, що затримання, тримання здійснюються лише згідно з положеннями закону, компетентними посадовими особами. Право на свободу й особисту недоторканність не є абсолютним і може бути обмежене, але тільки на підставах та в порядку, які чітко визначені в законі. Принцип, що розглядається, закріплений у нормах національного законодавства України, зокрема у ст. 29 Конституції України. Особиста недоторканність є одним із найважливіших прав людини, тому проблематика його захисту є пріоритетною й актуальною. У п. 17 ст. 19 Закону України «Про Державну прикордонну службу України» зобов'язано відповідних посадових осіб ухвалювати рішення про тримання затриманих осіб до моменту їх передачі органам прикордонної охорони або іншим уповноваженим органам суміжної держави, іншим правоохоронним органам України або суду. Варто зазначити, що ч. 2 ст. 5 цього ж Закону закріплює, що неправомірне обмеження прав і свобод людини неприпустиме і зумовлює відповідальність за законом [6].

За правовими позиціями Європейського суду із прав людини практика тримання під вартою без конкретного юридичного підґрунтя або за відсутності чітких правил, які б регулювали такі питання, унаслідок чого особи можуть бути позбавлені свободи протягом тривалого строку без відповідного судового рішення, несумісна із принципом юридичної визначеності та принципом захисту від свавілля (наприклад, рішення Європейського суду із прав людини у справах «Слоєв проти України» [7], «Микола Кучеренко проти України» [8]).

Важливим принципом поведінки із затриманими є те, що будь-якій особі на початку затримання органом, відповідальним за затримання, доводяться до відома і пояснюються її права, як вона може засто-

совувати ці права. Положення цих принципів закріплені в п. 2 ст. 9 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [9], п. 2 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [10]. Обидва принципи закріплені в ч. 4 ст. 29 Конституції України: «Кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника» [5].

Розкриває вищезазначене конституційне положення наступний, не менш важливий принцип, що гарантує права особи, яка підлягає затриманню та поміщенню в місце тимчасового тримання Держприкордонслужби, а саме право негайно отримати допомогу від фахівця в галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги, яке закріплене в п. 3 ст. 14 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [11]. Відповідно до Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 р. № 1363), про затримання особи необхідно проінформувати відповідний Центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги, окрім випадків, якщо особа захищає себе особисто чи запросила захисника [12].

Умовою дотримання прав затриманих є вимоги стосовно належного процесуального оформлення затримання та тримання. Так, відповідно до п. 11 розд. 3 Інструкції з оформлення посадовими особами Держприкордонслужби матеріалів справ про адміністративні правопорушення, на кожну особу окремо складаються відповідні протоколи з дотриманням встановлених процесуальних вимог. Протоколи підписуються уповноваженою посадовою особою, яка їх склала, та затриманим, а в разі залучення – перекладачем [13].

Дотримання наступного принципу забезпечує доведення до особи всіх обставин її правового становища мовою, яку вона розуміє. Особа, яка не досить добре володіє мовою, що використовується органами

влади, відповідальними за арешт, затримання або ув'язнення, має право зрозумілою для неї мовою отримати якомога швидше інформацію, вказану в попередніх принципах, і на отримання допомоги перекладача у зв'язку з подальшим юридичним судовим розглядом справи після її затримання. П. а) ч. 3 ст. 14 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права [9] і ч. 2 ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [10] зобов'язують інформувати осіб, щодо яких застосовується затримання, зрозумілою для них мовою про характер і підставу висунутого проти них обвинувачення. Переклад повинен надаватися на всіх стадіях роботи з особою, зокрема, за можливості, під час затримання.

Важливою гарантією прав осіб, які піддаються триманню, є дотримання такого принципу: одразу після арешту і після кожного переведення з одного місця тримання в інше затримана особа має право звернутись у компетентний орган із проханням повідомити членів її сім'ї або інших осіб про її затримання або ув'язнення, або про переміщення і місце, у якому вона перебуває. Особливість реалізації такого права особи в діяльності Держприкордонслужби полягає в тому, що затримані та поміщені в місця тимчасового тримання є іноземцями чи особами без громадянства, повідомлення їхніх рідних, в окремих випадках, є дещо утрудненим, оскільки в одних випадках існують технічні труднощі (наприклад, відсутність зв'язку), а в інших – потреба в додаткових фінансових затратах (наприклад, вартість телефонних дзвінків). Варто зауважити, що за моніторинговими звітами міжнародних організацій у місцях тимчасового тримання Держприкордонслужби порушень відповідних прав осіб не виявлено.

Отже, дотримання відповідних принципів для осіб, що перебувають у місцях тимчасового тримання Держприкордонслужби, і буде забезпеченням їхніх прав. Оскільки дотримання в даному разі не означає лише згоду з тим, що особа має відповідні права, а й вимагає від уповноважених посадових осіб учинення дій (в окремих випадках негайних: повідомлення родичів, захисника тощо), спрямованих на забезпечення особі її прав. Зазначимо, що більшість

із розглянутих нами принципів відображені не лише в Конституції України, але й у законах та відомчих нормативно-правових актах, що стосуються питань тримання в Держприкордонслужбі, зокрема в Інструкції про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону (затверджена наказом МВС України від 30 березня 2015 р. № 352) [14].

У результаті проведеного аналізу норм міжнародного законодавства та практики оперативно-службової діяльності органів Держприкордонслужби можемо стверджувати, що утримання осіб у місцях тимчасового тримання може вважатися таким, що відповідає конвенційним положенням, за умови дотримання вимог національного законодавства, яке повинно передбачати мінімальні гарантії стосовно: ужиття запобіжних заходів, яке має засновуватися на достатніх підставах, які, з одного боку, свідчать про наявність обґрунтованого висновку про причетність особи до вчинення адміністративного правопорушення, а з іншого – дають можливість обґрунтовано спрогнозувати майбутню негативну поведінку такої особи в разі залишення її на волі; рішення про затримання особи та її поміщення до місць тимчасового тримання повинно ухвалюватися уповноваженими органами (посадовими особами); наявності в особи, яку поміщено до місць тимчасового тримання Держприкордонслужби, права оскаржити в суді законність таких дій.

Висновки. Норми міжнародних правових актів дають змогу зазначити, що вони допускають можливість затримати особу, яка вчинила правопорушення. Насамперед це пов'язано з тим, що затримання полягає в запобіганні протиправним діям, з'ясуванні причетності затриманого до вчиненого правопорушення, його ідентифікації. Запровадження вищевказаних принципів поведінки із затриманими та поміщеними до місць тримання осіб у практику діяльності Держприкордонслужби свідчить про правильність обраного напряму реформування заходів процесуального примусу в цій сфері, де в кожному процесуальному рішенні людські цінності є пріоритетом.

Окрім цього, однією з умов майбутньої євроінтеграції України є адаптація вітчизняного законодавства до вимог Європейського Союзу, де застосування будь-якого державного примусу є винятковим, але водночас максимально ефективним і чітко регламентованим. Тому правове регулювання застосування заходів примусу є тим «лакмусовим папірцем» від-

повідності практично всього законодавства вимогам Європейського Союзу, його цінностям у правовому значенні, з огляду на це потребує подальшого розвитку систематична робота із цільовими групами (військовослужбовці та працівники) Держприкордонслужби для підвищення рівня їхніх знань і навичок у сфері міжнародних і європейських стандартів прав людини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Результати оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України за 2020 р. URL: https://dpsu.gov.ua/upload/%D0%A0ezyltati_%D0%9E%D0%A1%D0%94.pdf (дата звернення: 04.12.2021).
2. Назаров В.В. Проблемні питання застосування затримання у кримінальному провадженні. *Науковий вісник Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету. Серія «Економіка, право, політологія, туризм»* : збірник наукових статей. 2010. Вип. 2. С. 67–70.
3. Стандарти Комітету запобігання катуванням. «Основні» розділи із загальних доповідей Комітету. Страсбург, 2015. 128 с.
4. Звід принципів захисту всіх осіб, що піддаються затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі : резолюція Генеральної Асамблеї ООН від 09.12.1988 р. № 43/173. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_206 (дата звернення: 10.12.2021).
5. Конституція України : Закон від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Про Державну прикордонну службу України : Закон України від 03.04.2003 р. № 661–IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 27. Ст. 208.
7. Рішення у справі «Єлоєв проти України» (заява № 17283/02) від 06.11.2008 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 37. Ст. 1274.
8. Рішення у справі «Микола Кучеренко проти України» (заява № 16447/04) від 19.05.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2010. № 16. Ст. 769.
9. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 14.12.2021).
10. Конвенція про захист прав і основних свобод людини, прийнята 04.11.1950 р. і ратифікована Законом України від 17.07.1997 р. № 475/97-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 12.12.2021).
11. Про безоплатну правову допомогу : Закон України від 02.06.2011 р. № 3460–VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 51. Ст. 577.
12. Порядок інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання, адміністративного арешту або застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою : постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2011 р. № 1363. *Офіційний вісник України*. 2012. № 101. Ст. 3719.
13. Інструкція з оформлення посадовими особами Державної прикордонної служби України матеріалів справ про адміністративні правопорушення, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 18.09.2013 р. № 898. *Офіційний вісник України*. 2013. № 82. Ст. 3056.
14. Інструкція про порядок тримання затриманих осіб в органах (підрозділах) охорони державного кордону, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 30.03.2015 р. № 352. *Офіційний вісник України*. 2015. № 39. Ст. 1172.

REFERENCES:

1. Rezultaty operatyvno-sluzhbovoi diialnosti Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy za 2020 rik [The results of operatively-official activity of State Border Guard Service of Ukraine for 2020]. *dpsu.gov.ua*. Retrieved from https://dpsu.gov.ua/upload/%D0%A0ezyltati_%D0%9E%D0%A1%D0%94.pdf [in Ukrainian].
2. Nazarov, V.V. (2010). Problemni pytannia zastosuvannia zatrymanna u kryminalnomu provadzhenni [The issues of application of detention in criminal realization] *Naukovyi visnyk Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn NAU (Serii "Ekonomika, pravo, politohiia, turyzm")* – The Scientific announcer of Institute of international relations of NAU (Series are "Economy, right, political science, tourism"), 2, 67–70 [in Ukrainian].
3. Standarty Komitetu zapobihannia katuvan. "Osnovni" rozdily iz Zahalnykh dopovidei Komitetu [The Standards of Committee for prevention of tortures. "Basic" divisions of the General lectures of Committee] (2015). Strasburh [in Ukrainian].
4. Zvid pryntsyviv zakhystu vsikh osib, shcho pidaiutsia zatrymanniu chy uv'iaznenniu v yakii by to ne bulo formi : rezoliutsiia Heneralnoi Asamblei OON vid 09.12.1988 r. № 43/173 [Vault of principles of defense of all persons who are subjected to detention or imprisonment of any form : The resolution of General Assembly of the UNO, 1988, December 9, № 43/173]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_206 [in Ukrainian].
5. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR [The Constitution of Ukraine, 1996, June 28, № 254k/96-VR]. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 30, 141 [in Ukrainian].
6. Pro Derzhavnu prykordonnu sluzhbu Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 03.04.2003 r. № 661–IV [About State Border Guard Service of Ukraine, law of Ukraine, 2003, April 03, № 661–IV] (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 27, 208 [in Ukrainian].
7. Rishennia u spravi "Ieloiev proty Ukrainy" (Zaiava № 17283/02) vid 06.11.2008 [Judgment in case "Yeloiev v. Ukraine" (application № 17283/02), 2008, November 06]. (2009). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*. 37, 1274 [in Ukrainian].
8. Rishennia u spravi "Mykola Kucherenko proty Ukrainy" (Zaiava № 16447/04) vid 19.05.2009 [Judgment in case "Mykola Kucherenko v. Ukraine" (application no 16447/04), 2009, May 19]. (2010). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*. 16, 769 [in Ukrainian].
9. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava : vid 16.12.1966 roku [International Covenant on Civil and Political Rights, 1966, December 16]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text [in Ukrainian].
10. Konventsiiia pro zakhyst prav i osnovnykh svobod liudyny : pryiniata 04.11.1950 r. [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, 1950, November 04]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text [in Ukrainian].
11. Pro bezoplatnu pravovu dopomohu : Zakon Ukrainy vid 02.06.2011 r. № 3460–VI [About a free of charge legal aid, law of Ukraine, 2011, June 02, № 3460–VI]. (2011). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy – Bulletin of Verkhovna Rada of Ukraine*. 51, 577 [in Ukrainian].
12. Poriadok informuvannia tsentriv z nadannia bezoplatnoi vtorynnoi pravovoi dopomohy pro vypadky zatrymanna, administratyvnoho areshtu abo zastosuvannia zapobizhnoho zakhodu u vyhliadi trymanna pid vartoiu : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.12.2011 r. № 1363 [The Order of informing the centers for the grant of a secondary free of charge legal aid about the cases of detention, administrative arrest or application of preventing measure of suppression, as holding under a guard, Resolution of Cabinet of Ministers of Ukraine, 2011, Desember 28, № 1363]. (2012). *Ofitsiyni visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*. 101, 3719 [in Ukrainian].

13. Instruksiia z oformlennia posadovymy osobamy Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy materialiv sprav pro administratyvni pravoporushennia : zatverdzhena nakazom Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 18.09.2013 r. № 898 [The instruction for the servants of State Border Guard Service of Ukraine for registration of cases about administrative crimes, order of Ministry of Home Affairs of Ukraine, 2013, September 18, № 898]. (2013). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*. 82, 3056 [in Ukrainian].

14. Instruksiia pro poriadok trymanna zatorymanykh osib v orhanakh (pidrozdilakh) okhorony derzhavnoho kordonu : zatverdzhena nakazom Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy vid 30.03.2015 r. № 352 [The instruction about the order of holding of the detained persons in the organs (subdivisions) of State Border Guard Service of Ukraine, order of Ministry of Home Affairs of Ukraine, 2015, March 30, № 352]. (2015). *Ofitsiinyi visnyk Ukrainy – Official Gazette of Ukraine*. 39, 1172 [in Ukrainian].